

Katalogtekst Oslo Open 2003

Arabic Lesson: mot en politisk generøsitet

Av Caroline Ugelstad

Et tydelig trekk ved Oslo Open er mønstringens generøse og inkluderende karakter. Gjennom åpne atelierer, kjernen i arrangementet, inkluderer Oslo Open publikum på en måte som rekker langt utenfor museets eller galleriets lukkede sfære. Denne generøsiteten danner en innfallsvinkel til Andrea Langes prosjekt. Andrea Lange har valgt å iverksette *Arabic Lesson*, som består av to nybegynnerkurs i arabisk. Språkkursene er gratis, åpne for alle og går daglig mellom 14.00 og 16.00 i til sammen 10 dager. Begge kursene holdes av den palestinske kvinnen Hanada Kharma. Som kunstnerisk handling, installasjon nærmest, er det måten denne handlingen er plassert på i et sosialt, etisk og politisk rom, som er særlig interessant. *Arabic Lesson* spiller kompromissløst på andre menneskers deltakelse og interaksjon for å kunne realiseres. Premisset for deltakelsen er språklig kommunikasjon. I og med dette setter *Arabic Lesson* i gang prosesser som involverer spørsmål om kulturell identitet, tilhørighet og likeverdighet.

Ved siden av fransk, engelsk, spansk, russisk og kinesisk har arabisk status som ett av FNs 6 offisielle språk. Om lag 180 millioner mennesker har arabisk som felles kultur- og skriftspråk. Som "klassisk" kulturspråk med normer for grammatikk og uttale går arabisk tilbake til 800-tallet. Normene ble bestemt etter tidlig arabisk diktning og Koranen, forfattet på arabisk. I dag anvender 1 milliard mennesker arabisk skriftspråk for å lese Koranen. Andrea Langes bruk av ordet *Lesson*, leksjon, er svært bevisst og *Arabic Lesson* spiller klart på den doble betydningen av ordet. *Lesson* er synonymt med undervisningstime, forelesning eller lekse. Samtidig har det betydningen irettesettelse, overhøveling eller lærepenge. I forsøk på å etablere en mer sympatisk tilnærming til andre kulturer, peker den sudanske forfatteren Tayeb Salih på betydningen av språklig og litterær utveksling. Salih var i Norge tidligere i år i forbindelse med UNESCOs konferanse om norsk-arabisk dialog. Det er en vakker tanke, sa han (til NRK), om et av krigsutbyttene amerikanerne kunne få av Irak-krigen, var det arabiske språket. Hadde Rumsfeld og Cheney faktisk lært seg det rike arabiske språket hadde de blitt mer menneskelige, sluttet i jobbene sine øyeblikkelig og flyttet fra Washington, sa Salih. Kommentaren ble sagt med et smil, men den har en kjerne av sannhet i seg som *Arabic Lesson* innreflekterer.

Arabic Lesson løfter fram språket som vesentlig for kontakten mellom forskjellige kulturer. Andrea Lange henvender seg direkte: med utstillingen er publikum gitt anledning til å melde seg på arabisk språkkurs. Det innebærer muligheten til å tilegne seg en form for kunnskap som antagelig kan bidra til å nysensere vestlige illusjoner om arabisk kultur. Utstillingen er en inngang til å møte det arabiske folket på folkets egne premisser, uavhengig av islamske regimers propaganda eller medieindustrien. Sann sett har Andrea Langes prosjekt karakter av å være et opplysningsprosjekt.

Med *Arabic Lesson* er det bygget et univers der kjernen er dialogen mellom enkeltmennesker og grupper. Dialogen avhenger av enkeltmenneskets anstrengelse og engasjement. Anstrengelsen mot å stille seg åpen for medmennesker som lever i en kultur med avvikende særtrekk fra norsk praksis. Tanken om personlig forpliktelse, er tilstede i den franske filosofen Emmanuel Lévinas' etiske tenkning om språket. Lévinas har hatt stor betydning for 1900-tallets etiske filosofi. Lévinas sier, "språket er brorskap og således ansvar for den Annen, og altså ansvar for det jeg ikke har gjort – for den andres smerte og feil". Raskt skissert er tanken at ansvaret for andre mennesker er oss gitt. Du lenkes til ansvaret i møte med den Andres *ansikt*; ansikt til ansikt. Forutsetningen er at jeg erkjenner dette; at det andre mennesket har en rett som må håndheves utover mitt eget selvcentrerte prosjekt. Et prosjekt jeg dermed rykkes ut av. Først i språket, forstått som samtale eller tiltale (vel og merke fremfor propaganda, retorikk eller overtalelse), er det at den Andre virkelig åpenbarer seg, tenker Lévinas. Dette er en vid definisjon av språk. Språket innebærer mulighet til å tre inn i relasjoner uavhengig av om det eksisterer et felles tegnsystem mellom samtalepartnerne. Idet jeg trer i kontakt

med andre mennesker og slik setter til side påstander om eller representasjoner av den fremmede som kun bekrefter egne idealer, får språket sin etiske dimensjon. Sånn sett kan språket være en mur-bryter og som mur-bryter har det kraft til å bryte kulturelle grenser.

Slik Lévinas snakker om at mennesket er beleiret av det andre mennesket, ja til og med trenger dette og kjenner seg forlatt uten, er Andrea Langes verk like direkte avhengig av andre mennesker for å fungere. Sånn sett er arbeidet generøst i dobbel forstand. Først i sin form ved at det kun kan oppstå ved at folk melder seg på kurset og bare kan skapes i interaksjon mellom kursdeltaker og språklærer. Men også i sitt meningsinnhold ved at prosjektet inviterer til større åpenhet mot arabisk talende mennesker. På begge nivåer er det en forutsetning at de involverte er villige til å gi avkall på makt; at de viser tillit.

Når Andrea Lange med *Arabic Lesson* forsøker å tilrettelegge for en gjensidig kulturell meningsutveksling, etterstreber hun et nivå av større oppriktighet. Tenk på den tyske filosofen Jürgen Habermas' vektlegging av dialogens muligheter og offentlig diskusjon som forutsetning for et godt samfunn. Habermas understreker tre vilkår som må være tilstede for at dialogen skal kunne ha et normativt potensial; dialogen må være *herredømmefri*, alle parter må være likeverdige, den må være *universell*, alle berørte parter og kommende generasjoner må medregnes, og den må være *oppriktig*, ingenting må skjules eller utelates av taktiske hensyn. Utfallet av *Arabic Lesson* er langt fra gitt. Målet er likevel å utfordre vår forståelseshorisont på liknende premisser som Habermas'.

Jeg tror Andrea Lange opererer innenfor den samme kategorien politisk kunst kurator Okwui Enwezor formulerte på Documenta 11. Enwezor undersøkte dialektikken mellom samtidskunsten og den globale kulturen i sin helhet. I motsetning til for eksempel den tyske filosofen Theodor W. Adornos innflytelsesrike tanke, at kunsten bare har et samfunnskritisk potensial når den virker innenfor sine egne selvbestemte lover, løsrevet fra samfunnets og kulturens rammer, mener Enwezor at kunst som vil henvende seg politisk, ikke kan annet enn å være integrert i det sosio-politiske liv. Fremfor å utfolde seg isolert i en kunstintern sfære, er *Arabic Lesson* nettopp en prosess som henter sin mening fra et sosialt og politisk rom. Grenseoverskridelsen aktualiserer kanskje spørsmål om hva som er kunst/ikke-kunst. Men dette blir lite viktig, sett i forhold til det aktive statement Andrea Lange faktisk kommer med, i kjølvannet av 11. september og krigen i Irak.

Det er her det generøse kan sies å komme inn. Ikke forstått som utveksling av gaver i en bevisst relasjon av ytelser og gjenytelser, men mer som en dypere samfunnsmessig forutsetning som – på et pre-refleksivt nivå – er fundert i en fundamental åpenhet overfor andre mennesker. Politisk kan man kanskje lese dette som et forsøk på å bryte ut av konvensjonelt idémateriale, begreper og konvensjoner, som bidrar til å lukke for forskjeller og annerledeshet. Det bør være i demokratiets grunnleggende interesse å *generere* forskjellene, for å skape rom for åpen meningsutveksling. Å aktivt jobbe for å smuldre opp det universalistiske sannhetsbegrepet kolonialismen og imperialismen holder fram, til fordel for hele tiden å stille spørsmål ved *egne* sannheter gjennom å ha et generøst forhold til andre kulturer. Dette innebærer ikke nødvendigvis aksept av andres ideer. Men det innebærer at jeg tenker igjen. Det er å håpe at kunsten, i en verden av dyptpløyende historisk og global forandring, kan spille en rolle i formidlingen av dette. Kunst har mulighet til å føre en bort fra det kjente og vante. Går den under huden på deg, overrasker eller forstyrrer deg, settes en bevegelse i gang som trekker din verden ut i et ukjent og dermed mer åpent terreng. Det er dette *Arabic Lesson* gjør. Det er på den måten generøsitet kan genereres.